

ניפּוץ המיתוס הגדול

מעריב, דצמבר 2005

תקופת ה"פרשה", בשנות השישים, היה מייסד המדינה דוד בן-גוריון ז"ל, עסוק באופן אובססיבי בהריסת תדמיתו ומעמדו במאבק סזיפי כנגד כל העולם בניסיון לפתור את השאלה "מי נתן את ההוראה". ההוראה לביצוע פעולת הנפל בשנות החמישים במצרים שהביאה אסון גדול למדינת ישראל. מאותה תקופה זכורה הקריקטורה האלמותית של הקריקטוריסט דוש ז"ל בעיתון מעריב שבה נראה מייסד המדינה דופק במרץ בפטיש באנדרטה הנושאת את דמותו ומרסק אותה לרסיסים... דומה כי התנהגותו של נשיא בית המשפט העליון בחודשים האחרונים במאבקו כנגד מינויה של פרופ' רות גביון לבית המשפט העליון מזכירה באופן מדאיג את הקריקטורה הנ"ל, ומתקבל הרושם כי בחודשים שנותרו לברק לכהונתו הוא החליט לנפץ את המיתוס ואת התדמית שבנה בעמל רב במשך שנים. פרופ' ברק, אשר גם מי שאיננו מסכים עם דרכו המשפטית, אינו חולק על כשרונותיו הרבים, הצליח לבנות לו במרוצת השנים תדמית ממלכתית ומורמת מהעם, שכן עוד בהיותו יועץ משפטי לממשלה בשנות השבעים נמנע בקנאות מכל מגע גלוי עם התקשורת ומכל הצהרות פומביות. בשבועות האחרונים דומה כי מאבקו במינוי פרופ' גביון איבד כל רסן: התקפות אישיות פומביות ולא פומביות על המועמדת, בחישה פוליטית אצל חברי הכנסת, לרבות הארכה מפוקפקת במיוחד של כהונת ח"כ שוחט בוועדה למינוי שופטים, גיוס כותבים מטעם למאמרי השמצה ועוד כהנה וכהנה. מוסף "הארץ" אף טרח לפרסם כתב פלסטר מחליא במיוחד של העיתונאי יובל יועז, המלא השמצות משוללות יסוד כנגד המועמדת, כנגד השרה ליבני, ואפילו כנגד מנהל בתי המשפט, השופט בועז אוקון, מקורבו של הנשיא, אשר לדעת הכותב, "החליף מחנה", רחמנא ליצלן, והוא מעתה אויב מר של ה"מילייה"... גם אם הקמפיין המכוער בתקשורת מנוהל על ידי גורמים אחרים בבית המשפט העליון, הציבור אינו ער לאבחנות דקות והנשיא נתפס כמי שנותן יד למהלכים אלו. במלחמה זו לא לוקחים שבויים והכל כשר. אפשר להשמיץ, לבזות, להוציא דיבה, ולהתגעגע לנורמות של מרכז הליכוד. אהרון ברק איננו, בכל הכבוד,

מייסד המדינה דוד בן-גוריון, אולם הוא נהנה בחוגים נרחבים מאהדה והערצה כל עוד שמר על ריחוק, כמתחייב ממעמדו ומתפקידו, וכל עוד נמנע מלשמש שחקן פוליטי גלוי ואגרסיבי בביצה הפוליטית הישראלית. כמה חבל כי בחודשים האחרונים שבר בעצמו את כל הכללים שקבע במשך עשרות שנים, ונחלץ למאבק תמוה וחסר שחר, הנובע ממניעים מוזרים ביותר. שכן, גם אליבא הנשיא ברק, פרופ' גביזון הנה מועמדת שאין ספק בכשרונה, ביושרה, ביכולתה המשפטית ובתרומתה הציבורית לקיום היהודי במדינת ישראל. מניעי ההתנגדות הפרועה והרדיקלית נעוצים בהיותה של רות גביזון מהבולטים במבקרי האקטיביזם השיפוטי של בית המשפט העליון מבית מדרשו של אהרון ברק. מדובר בפסילה פוליטית אידיאולוגית שאין לה כל מקום. בבית המשפט העליון בארצות הברית, למשל, השופטים מתחלקים בין ליברלים-אקטיביסטים, לבין שמרנים אנטי-אקטיביסטים ודריים בכפיפה אחת. הטענה ששופט אחד מתוך חמישה עשר, המתנגד לאקטיביזם השיפוטי, יביא אסון על המוסד הנה דמגוגיה משוללת יסוד העומדת בניגוד לעקרונות הדמוקרטיים הבסיסיים של פתיחות, ויכוח חופשי וחילופי דעות. כמה חבל שהקריקטורה של דוש באשר לבן-גוריון המנוח תקום לתחייה והנשיא במאבקו חסר המעצורים ינתץ את תדמיתו ואת מעמדו בחודשים הבודדים שנותרו לכהונתו.

בתקופת כהונתו הארוכה של השופט ברק כנשיא בית המשפט העליון, השתרש משום מה נוהג לפיו יקודמו לעליון רק שופטים מחוזיים שכיהנו שם קודם לכן במינוי זמני. על מינוי זמני של שופטים מחליטים בצוותא שר המשפטים ונשיא בית המשפט העליון, בפרוצדורה העוקפת את מנגנון הוועדה לבחירת שופטים, ושיקוליהם במינויים בדרך כלל אינם שקופים, אינם ידועים, ללא כל ביקורת ציבורית וללא פיקוח של ממש. בדרך זו, הפכו המינויים הזמניים לבית המשפט העליון לציר עוקף לוועדה לבחירת שופטים, שכן ברגע שמתפנה כיסא בעליון, על פי גישת הנשיא ברק, רק מי שכיהן במינוי זמני יזכה בכלל לעלות לסדר יומה של הוועדה לבחירת שופטים. בבתי המשפט המחוזיים במדינת ישראל מכהנים למעלה ממאה שופטים, המצטיינים שבהם, לפחות כעשרים במספר, ראוי כי תישקל אפשרות קידום לבית המשפט העליון בצורה שוויונית, הוגנת, עניינית ושקופה ככל האפשר, ללא שיקולים זרים של פרוטקציוניזם ו"חבר מביא חבר". זו גם הייתה הפרוצדורה שהמחוקק התכוון לה בסעיף 4(ב) בחוק יסוד: השפיטה, הקובע את הרכב הוועדה למינוי שופטים (שלושה שופטים של בית המשפט העליון, שני שרים, שני ח"כים ושני נציגי לשכת עורכי הדין), ואין זכר בחוק זה למכרז ה"תפור" שנעשה במינויים הזמניים לבית המשפט העליון, ההופך את הוועדה למינוי שופטים לחותמת גומי גמורה, ונותן לנשיא העליון ולשר התורן את הכוח לקבוע למעשה, באופן שרירותי ובלעדי את אופיו והרכבו של העליון. בחודשים הקרובים, עומדת הוועדה לבחירת שופטים למנות לא פחות מחמישה שופטים לעליון. כרגע מכהנים שם שני שופטים זמניים (השופטים ברלינר וד. חשין), וקודם לכן כיהן שם שופט זמני נוסף (השופט עדיאל). המשך השיטה שהנהיג הנשיא ברק לפיה רק השופטים שכיהנו במינוי זמני זכאים כלל לעלות על סדר יומה של הוועדה למינוי שופטים, יקבע למעשה מראש את המינויים הקבועים באמצעות המינויים הזמניים. דהיינו, לא ניתן יהיה לשקול כלל, ולדון באופן שוויוני, ענייני ויסודי באותם לפחות עשרים שופטים מחוזיים מצטיינים ברחבי הארץ, ורק

אותם יחידים סגולה שהנשיא והשר התורן החליטו בשלב כלשהו למנותם ולעקוף את מנגנון הבחירה של הוועדה, יזכו לקבל סיכוי של ממש למינוי לתפקיד הנכסף. מכיוון שכרגע מדובר, כאמור, בחמישה כסאות, אזי הרכבו של העליון נקבע למעשה בפרוצדורה של המינויים הזמניים באופן בלתי תקין בעליל, ואילו השופטים האחרים נמצאים מקופחים. יצויין כי שופט הנו עובד מדינה בכיר אשר חלים עליו כללים נוקשים, הוא איננו רשאי לעשות קמפיין תקשורתי או פוליטי לצורך קידומו או להעסיק לוביסטים רחמנא ליצלן, ועליו להפקיד את גורלו המקצועי בידי השיקולים, האמורים להיות ענייניים, של הוועדה למינוי שופטים. לנוכח כל האמור לעיל, החלטתה של שרת המשפטים החדשה/ישנה, הגב' ליבני, לבטל את שני המינויים הזמניים שהובאו בפניה בימים האחרונים ולהסתפק בהארכת המינויים הנוכחיים בשלושה חודשים נוספים, ראויה לכל שבח. בדרך זו, ניתן יהיה בבוא העת לבטל את הנוהג התמוה שהשתרש שלא כדין, ולתת סיכוי של ממש גם לשופטים המחוזיים שלא כיהנו במינויים זמניים להשתתף בהליך הבחירה בו אמורים להתמנות חמישה שופטים לבית המשפט העליון, בהתאם למקובל בכל הליכי קידום אחרים בשירות הציבורי או בדיני המכרזים, מבלי ש"יד נעלמה" פועלת באמצעות הליך מנהלי של מינוי זמני לעקוף את הוועדה למינוי שופטים ולהפוך אותה לחותמת גומי לכל דבר.

דרוש שינוי יסודי בדרך מינוי השופטים

אתר *NFC, יוני 2004

חל משנת 1999 ועד לישיבתה האחרונה ביום 6.5.04, מינתה הוועדה למינוי שופטים חמישה שופטים עליונים וכן מספר גדול יותר של שופטים מחוזיים בשיטת "המכרז התפור": נשיא בית המשפט העליון ושר המשפטים היו מחליטים לקדם מי המועמדים הרצויים להם וזאת בהתאם למספר התקנים הפנויים ובדרך-כלל פורסמו רק שמות מועמדים אלה. בכך למעשה נמנע תהליך של בחירה אמיתית דמוקרטית והוועדה נמנעה למעשה מלקיים את תפקידה בהעדר בחירה של ממש, והסתפקה בהליך של מינוי – אישור שמות המועמדים שהומלצו על-ידי הנשיא ושר המשפטים – במקום בבחירה מתוך מספר אלטרנטיבות. המחוקק קבע את הרכב הוועדה לבחירת שופטים בהרכב ציבורי על-פי נוסחה של שלושה שופטים עליונים, לרבות הנשיא, שני שרים ובהם שר המשפטים, שני חברי כנסת ושני נציגי לשכת עורכי הדין. למרות זאת תפקדה הוועדה בשנים האחרונות, בכל הנוגע למינויים לבית המשפט העליון ובדרך כלל גם למחוזי, כחותמת גומי ולא כגוף בוחר השוקל מועמדים שונים ומחליט בהתאם לעדיפויות כלשהן. נשיא בית המשפט העליון ושרי המשפטים השונים, הכתיבו לוועדה את סדר היום ואת המינוי הרצוי להם. הבחירה נעשתה בהתאם לרצונם ותוך התעלמות מרצונם של חברי הוועדה האחרים. הפעם, לקראת ישיבתה ביום 6.5.04, נראה היה כי נפתח עידן חדש שכן הוועדה פרסמה לקראת הדיון רשימה מכובדת של מועמדים ממגזרים שונים ובהם שופטים מחוזיים מצטיינים, עורכי דין מהשוק הפרטי, אנשי אקדמיה ועוד. בניגוד לנהוג בשנים האחרונות, נדמה היה כי הוועדה תיאלץ הפעם לקיים דיון אמיתי באפשרות בחירותו של כל אחד מהמועמדים, לשקול יתרונותיו וחסרונותיו של כל מועמד, ולקיים הליך של בחירה לשמו נועדה מלכתחילה, אולם, האשליה התנפצה חיש קל. שר המשפטים ונשיא בית המשפט העליון הודיעו זמן רב מראש מי הם המועמדים המועדפים עליהם, המועמדים הללו

* אתר החדשות www.nfc.co.il בעריכת העיתונאי יואב יצחק

נבחרו, ושיטת "המכרז התפור" נשמרה. בין כל המועמדים, בלטה מועמדותה המיוחדת של פרופ' רות גביון מירושלים. בצד פעילות אקדמית בולטת במשך עשרות שנים, עסקה פרופ' גביון גם בפעילות ציבורית ענפה מקורית ומרתקת. פרופ' גביון הייתה ממייסדי האגודה לזכויות האזרח, כיהנה כנשיאת גוף זה והעלתה על סדר היום הציבורי את בעיותיהם של מיעוטים מקופחים שונים בחברה הישראלית. בצד עמדותיה הנטועות עמוק בשמאל הציוני המסורתי, עסקה פרופ' גביון במשך שנים בהצדקה עיונית ואקדמית לקיומה של מדינה יהודית ולפתרון מחלוקות אידיאולוגיות ואחרות בדרך של הידברות, פשרה וויתור הדדי בכל השסעים הפוליטיים המרכזיים של החברה הישראלית: בין יהודים לערבים, בין דתיים לחילוניים, בין ספרדים לאשכנזים ועוד, הכול תוך ניסיון להגיע לאמנה חברתית מוסכמת ולא בדרך של הכרעה שיפוטית, בה תמיד צד אחד יוצא כשירו על התחתונה. לעמדותיה המקוריות, הנון-קונפורמיסטיות, המבריקות והאנטי ממסדיות, נתנה ביטוי במרוצת השנים במספר רב של מאמרים אותם כתבה בעיתונות, בספרות מקצועית, במאמרים מקצועיים ועוד ועוד ... אין פלא שלאחר עשרות שנים של פעילות ציבורית ענפה זו המצטיינת בסובלנות, בפתיחות ובתרומה חסרת תקדים לקיום היהודי במדינת ישראל, זוכה פרופ' גביון לאהדה ציבורית נרחבת בתחומי המקצוע וגם מחוצה לו, מחוגים שונים, ללא קשר לעמדות פוליטיות אלו או אחרות. פרופ' גביון גם העבירה לאחת ביקורת על מערכת המשפט, על שלוחותיה השונות, וידעה לשחות כנגד הזרם בהתאם לצו מצפונה וליושרתה, ואף לשלם על כך מחיר. קשה לפקפק ביתרונותיה של פרופ' גביון והתאמתה לתפקיד הבכיר נראתה טבעית ביותר, אולם מספר עיתונאי חצר כבר הצהירו בפרסומים שונים לפני מועד הישיבה כי אין למועמדותה כל סיכוי. הצגת מועמדותה הטילה אתגר כבר על הוועדה למינוי שופטים, שכן נשאלת השאלה האם ניתן להגיע לצמרת מערכת המשפט ללא "קשרים" מתאימים וללא עשיית לובי, אלא רק על בסיס כישורים ורקורד מוכח. ההצבעה התקיימה, פרופ' גביון, כידוע, לא נבחרה, ותחזיות הכותבים התממשו, איזה פלא – אין ולא היה לפרופ' גביון כל סיכוי להתמנות. נשאלת השאלה כיצד ייתכן מצב מוכתב מראש שבו לאישיות כמו פרופ' גביון אין כל סיכוי להתמנות לבית המשפט העליון? דומה כי חל שיבוש יסודי באופן פעולת הוועדה המחייב את המחוקק ליזום בדחיפות רויזיה מוחלטת בדרך מינוי השופטים בישראל ובמבנה הוועדה עצמה.

יש מה ללמוד מארצות הברית

מעריב, נובמבר 2005

נשיא בוש נאלץ להסיר את מועמדותה של עורכת הדין הארייט מיירס לבית המשפט העליון בארצות הברית, עורכת דין שמרנית מהמגזר הפרטי המשמשת שנים כיועצת משפטית של הנשיא, והנה נוצרייה אוונגליסטית חוזרת בתשובה ("חרדית" במונחים ישראליים). לאחר שהאגף הימני במפלגתו של הנשיא מחה בתוקף על כך שאיננה שמרנית ואנטי אקטיביסטית דיה, הציג הנשיא מועמד שמרני יותר, השופט סמואל אליטו. במערכת הבחירות חזר הנשיא בוש והתחייב למנות שופטים המתנגדים לאקטיביזם השיפוטי. כך בחודש שעבר מינה הנשיא בוש לתפקיד נשיא בית המשפט העליון (!) את השופט הפדרלי השמרן והרפובליקאי ג'ון רוברטס, שהינו רק בן חמישים, ויכהן בתפקידו שנים ארוכות ומן הסתם יטביע את חותמו בכיוון השמרני. לשם התרגיל האינטלקטואלי, מה היה קורה במדינת ישראל אם ראש ממשלה כלשהו היה מציע מינוי שכזה בנסיבות דומות? נניח שראש הממשלה המכהן לא היה מסובך בבעיות משפטיות עד צוואר, כפי שהיו שלושת ראשי הממשלה האחרונים, נתניהו, ברק ושרון. נניח, לשם התרגיל המחשבתי, כי יצחק רבין ז"ל, שיחסו אל בית המשפט העליון ולאקטיביזם השיפוטי היה ביקורתי באופן נחרץ (עובדה שנמחקה משום מה מ"מורשת רבין"...), היה מבקש למנות לבית המשפט העליון מועמדת המתנגדת לאקטיביזם השיפוטי ועוד "חרדית"... "הארץ" היה קורא במאמר מערכת לפתוח בחקירה פלילית. משה נגבי היה זועק זעקות שבר מעל גלי האתר. מוסף סוף השבוע של "ידיעות" היה מקדיש ראיון משותף ארוך במיוחד של פרופ' קרמניצר וליאורה גל-ברקוביץ, כשהם מצולמים על תמונת השער מביטים אל האופק, תחת הכותרת "הלכה המדינה". ואילו עמוס שוקן, המו"ל האגדתי של "הארץ" היה כותב שוב מאמר היסטורי שלנוכח החרדיזציה של בית המשפט העליון אין מנוס מלהתחתן עם ערביי הארץ... יושב ראש שינוי טומי לפיד היה מתראיין ומציע לבדוק אם המועמדת משתייכת לאגודת ישראל, כי אז מילא, אבל אם היא שייכת לש"ס אז ייהרג ובל יעבור... מי שסבור כי מדובר בפנטזיה דימוינית, מוטב שיעקוב מה

קורה בחודשים האחרונים, לנסיונותיה העקשניים של שרת המשפטים למנות את פרופ' רות גבizon לבית המשפט העליון. פרופ' גבizon, אשר מתנגדת אמנם לאקטיביזם השיפוטי איננה חרדית, אלא מזוהה עם השמאל הציוני דווקא, והיא אחד המוחות המבריקים של העם היהודי בדורנו. היא מצטיינת בחשיבה מקורית, עצמאית, ביושרה קיצונית ובנון-קונפורמיזם חסר פשרות. היא אינה נמנית על ההולכים בתלם ובוחרת בעין חדה, ביקורתית, מיקצועית אובייקטיבית ועצמאית כל נושא משפטי. בנוסף להיותה משפטנית מן השורה הראשונה, גבizon לא הסתתרה במגדל השן אלא עסקה בעבודה ציבורית נרחבת ואינטנסיבית לקידום זכויות האדם, כשייסדה את האגודה לזכויות האזרח, ובניסיונות בלתי פוסקים להגיע לאמנה חברתית מוסכמת בין כל חלקי העם בנושאים של דת ומדינה על מנת להתגבר על השסע המרכזי בחיינו, על דרך של הבנה והסכמה, תוך השקעת מאמצים אינטנסיביים למצות את המוסכם בקרב הזרם המרכזי בציבור. פרופ' גבizon טרחה וכתבה מספר עבודות המבססות את ההצדקה ההיסטורית, המוסרית והמשפטית לקיומה של מדינת לאום יהודית לנוכח גלי הדה-לגיטימציה המתגברים של האנטישמיות החדשה מבחוץ והפוסט ציוניות מבית, המבקשים לקעקע את קיום המדינה. אין פלא כי תלמידיה הרבים בעבר ובהווה מעריצים אותה וכי בין ממליציה לתפקיד הרם נמנים נשיאי בית המשפט העליון בדימוס השופט משה לנדוי והשופט מאיר שמגר, המשנה לנשיא בית המשפט העליון בדימוס השופט אילון, השופט מ. חשין ואחרים. השרה ליבני ראויה לכל שבח על התעקשותה בעניין זה. ואולם במדינת ישראל, כפי הנראה, בכל האמור לעיל אין די. די בכך שנשיא בית המשפט העליון מטיל וטו בגין התנגדות אידיאולוגית לעמדותיה של המועמדת על מנת שלא יהיה לכך רוב בוועדה למינוי שופטים. אכן יש לנו מה ללמוד מארצות הברית.

על בגידה ועל שיקול דעת

ידיעות אחרונות, אפריל 2004

לאורך שנים ארוכות הציגו שלושת נציגי בית המשפט העליון "חזית אחידה" בהצבעותיהם בוועדה לבחירת שופטים, לאחר התייעצות עם חבריהם השופטים בבית המשפט העליון. נוהג פסול זה נמשך על אף ששופטי בית המשפט העליון, בדומה לשני השרים, שני חברי הכנסת ושני נציגי לשכת עורכי הדין המשתתפים בוועדה, נבחרים לכהונתם בה להבדיל מנציגים הממונים לתפקיד, אשר מחוייבים לגוף הממנה אותם, נציגים נבחרים נדרשים על פי חוק להפעלת שיקול דעת עצמאי המנותק מהוראות שולחיהם. הם רשאים כמובן לשמוע את דעת שולחיהם ולבקש חוות דעת, אולם בבואם להצביע הם מתנתקים מהגופים שבחרו בהם ואמורים לפעול באופן עצמאי בהתאם להבנתם ולמצפונם. בעבר הוטחה ביקורת קשה באופן הפעולה של הוועדה ובהליך מינוי השופטים במדינת ישראל בכללותו. רבים טענו כי השפעת השופטים על אופן המינוי הנה רבה מן הרצוי ומן המקובל בכל מקום אחר בעולם המערבי. עקב תופעה זו, הועלו גם הצעות רבות לתיקון המצב, כגון הגדלת מספר החברים בוועדה, שינוי אופן המינוי ועוד. כתוצאה מכך אף נאלצה הכנסת לאחרונה לחוקק חוק מיוחד שיבהיר את המצב החוקי, וזאת על אף היותו שריר וקיים גם כן, לפיו אין שופטי בית המשפט העליון החברים בוועדה כבולים בשיקול דעתם להוראות עמיתיהם בבית המשפט ועליהם להצביע בהתאם לשיקול דעתם ומצפונם. בימים האחרונים זכינו לראות התפתחות מדהימה – אחד השופטים הבכירים בישראל, חבר הוועדה השופט יעקב טירקל, הצביע בנושא מסוים בניגוד לעמדת חבריו. בעקבות זאת הביעו גורמים בבית המשפט העליון ביקורת זוועמת באוזני העיתונות: "טירקל בגד בנו", "הוא כבר לא ילקק דבש"... דברים שאינם מוסיפים הדרת כבוד למוסד או לשוכנים בו. השופט טירקל הוא מבכירי השופטים במדינת ישראל, וכיהן בעבר כנשיא של בית משפט מחוזי. אין להעלות על הדעת כי בהפעילו שיקול דעת, על פי מצפונם ומיטב ניסיונם, וכפי שהוא נדרש לעשות על פי חוק, ייחשב כ"בוגד", רחמנא ליצלן. שופטי בית המשפט העליון אינם חברי מפלגה פוליטית הכבולים לאידאולוגיה או מצע שניתן ל"בגוד"

בו, או שעליהם לסבול או "להיענש" בגין חריגה מן הגבולות שמישהו(?) מתווה להם. עצמאות מערכת המשפט הנה עקרון יסודי, שגם על שופטי בית המשפט העליון הנכבדים חלה חובת יישומו, ואין לבוא אל איש בטרוניות לא מוצדקות על כי פעל בהתאם לשיקול דעתו על פי הסמכות שהוענקה לו מפורשות על ידי חוק של הכנסת. במצב הדברים הנוכחי, מעט פלורליזם לא יזיק למערכת המשפט ואף ישים קץ לטענות כי השופטים בישראל מתמנים בשיטת "חבר מביא חבר" או בשיטה של "שיבוט" המנציחה את הקיים.

לטיפול שר המשפטים הבא

אתר *NFC, אפריל 2006

פרופ' דניאל פרידמן, מבכירי המשפטים בישראל, השמיע לאחרונה במאמר רחב ידיעה ב"ידיעות אחרונות", ביקורת נוקבת וקשה על תפקוד מערכת המשפט. בין השאר ביקר בחריפות את תפקוד ומבנה הוועדה למינוי שופטים, את האקטיביזם השיפוטי שהשתלט על בית המשפט בשנים האחרונות, ועוד. פרופ' פרידמן גם לא חסך שבטו מה"חטא הקדמון": מהחלטת בית המשפט העליון בעניין "בנק המזרחי" שם נקבע כי כל בית משפט בישראל מוסמך לבטל חוקי כנסת על דרך של פרשנות, מבלי שהדבר נאמר מפורשות בחוק כלשהו. עד לפני מספר שנים בשל השמעת דברי ביקורת "חתרניים" מסוג זה היו "מזכים" איש ציבור שהיה משמיע אותם, בכתב אישום שחובר על-ידי יד נעלמה בפרקליטות המדינה. דברים דומים שהשמיע לפני כעשר שנים דרור חטרישי בראיון עיתונאי שנתן אז, זכו למתקפת גינוי תקשורתית אגרסיבית נגדו שאחריה באה סדרה של כתבי אישום. חטרישי זוכה מכל כתבי האישום המופרכים, אולם רצח האופי לו זכה הוביל בסופו של דבר לסיום תפקידו כראש לשכת עורכי הדין. דברים דומים שאמרה פרופ' רות גביזון בשנת 1999 בראיון לעיתונאי ארי שביט ב"הארץ", זכו גם הם למתקפות גינוי במשך חודשים. גורמים "חתרניים" נוספים כמו פרופ' יעקב נאמן וראובן ריבלין הורחקו באופן דומה ממשדד המשפטים לאחר שהשמיעו עמדות דומות. יש לקוות כי עתה ניתן סוף סוף לקיים דיון בשאלות יסוד אלה בלי כתבי אישום "תפורים", סתימת פיות, השמצות וחיסולי החשבונות נגד מבקרי השיטה בשנים עברו. יש מקום להתייחס גם לקריאתו של פרופ' פרידמן במאמרו הנ"ל להגדלת מספר שופטי בית המשפט העליון כפתרון לעומס בבתי המשפט. אין ספק כי בית המשפט העליון עמוס ביותר, והמבנה הנוכחי שלו איננו מתאים לצרכים של מדינת ישראל. הניסיונות לרפורמה במבנה בתי המשפט, כמו זו על פי מסקנות ועדת אור, נסתיימו בכישלון חרוץ. הניסיון להתמודד עם העומס באמצעות תוספת של שישים שופטים והפיכת בית משפט השלום לערכאת הדיון המרכזית על

* אתר החדשות www.nfc.co.il בעריכת העיתונאי יואב יצחק

פי מסקנות ועדת אור הנ"ל, רק הגביר את העומס, הרע את השירות המשפטי לציבור, ומנע ניצול אפקטיבי של שופטיו המנוסים של בית המשפט המחוזי. במקום לשמור על בית המשפט העליון כ"מועדון" חברתי סגור תוך הקפדה כי ימונו אליו רק שופטים המקובלים על חברי ה"מועדון" האחרים, ראוי היה לשקול בכובד ראש את הצעתו של פרופ' פרידמן להגדיל את מספר שופטי העליון באופן ניכר. במדינות אירופאיות בעלות גודל אוכלוסיה דומה לזה של ישראל, כגון מדינות סקנדינביה, מקובל כי מספר השופטים בבית המשפט העליון גדול בהרבה מאשר חמישה עשר, כמו במדינת ישראל. תוספת משמעותית של שופטים לבית המשפט העליון תאפשר חלוקתו להרכבים פליליים, אזרחיים וחוקתיים/ציבוריים, תמנע את התופעה של דיונים בהרכבים רחבים לאין קץ כמו אחד עשר שופטים, ובעיקר תפתור את בעיית העומס בבית המשפט העליון. הורדת העומס בעליון תאפשר גם להחזיר את החלוקה הרציונאלית בין סמכויות בית המשפט המחוזי לשלום שהיתה מקובלת במשך שנים לפני קבלת מסקנות ועדת אור. הניסיון לשמור על מודל של בית משפט עליון יוקרתי ואקסקלוסיבי, שיעסוק רק בעניינים חוקתיים וגורליים כמו זה האמריקאי, איננו מתאים למדינת ישראל, לא מבחינת גודלה ולא מבחינת משטרה החוקתי, וכדאי מאוד להשתחרר ממודל מוטעה זה. אכן ראוי כי מאמרו המאלף של פרופ' פרידמן, ישמש קריאת דרך רעיונית לשר המשפטים החדש ויפתח דיון ציבורי, אמיץ ויסודי בבעיותיה של "הפרה הקדושה" האחרונה שנותרה, מערכת המשפט, על מנת להחזיר עטרה ליושנה.